

Камінська Н. В. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства Національного авіаційного університету, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7727-4056>;

Гультай М. М. – доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6874-6923>;

Титко А. В. – кандидат юридичних наук, старший інспектор Департаменту кримінального аналізу Національної поліції України, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5669-2208>

Особливості відповідальності за порушення права на інформацію, безпеки журналістів

Мета статті передбачає здійснення аналізу законодавчої основи, що стосується притягнення до відповідальності за порушення права на інформацію, безпеки журналістів в Україні. Це зумовлює виконання таких завдань: дослідити чинну нормативно-правову базу України в зазначеній галузі; схарактеризувати гарантії забезпечення права на інформацію, зокрема права на публічну інформацію, безпеки журналістів у процесі здійснення їхньої професійної діяльності; з'ясувати сутність явища дифамації, практики зарубіжних держав щодо встановлення відповідальності за це діяння; окреслити особливості відповідальності за порушення права на інформацію, безпеки відповідальності за порушення права на інформацію, безпеки журналістів в Україні, випадки звільнення від відповідальності за порушення законодавства про інформацію; сформулювати пропозиції стосовно удосконалення інституту журналістів в Україні. **Методологічну основу** дослідження становлять порівняльно-правовий, системний, структурно-функціональний, правової семіотики та інші методи наукового пізнання. **Наукова новизна.** Здійснене дослідження на підставі аналізу чинної нормативно-правової основи та доктринальних підходів сприяло виокремленню особливості відповідальності за порушення права на інформацію, безпеки журналістів в Україні. Основними видами такої відповідальності є: адміністративна, дисциплінарна, цивільно-правова та кримінальна, проте не уніфіковані й містяться у низці законодавчих актів випадки звільнення від відповідальності за порушення законодавства у зазначеній сфері. **Висновки.** Сформульовано пропозиції з удосконалення законодавчої бази та правозастосовної практики інституту відповідальності за порушення права на інформацію, безпеки журналістів в Україні. Зокрема, доцільним є встановлення відповідальності за діяння дифамації; збільшення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності за правопорушення, вчинені стосовно журналістів у зв'язку з їхньою професійною діяльністю; захист діяльності громадянських журналістів; посилення відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень стосовно журналістів; визначення статусу журналістів, журналістської діяльності, правового статусу інтернет-ЗМІ та журналістів інтернет-ЗМІ відповідно до європейських стандартів. Специфічною є відповідальність за порушення права на інформацію, безпеки журналістів під час здійснення їхньої професійної діяльності в зонах бойових дій, надзвичайних ситуацій, на тимчасово окупованих Російською Федерацією територіях АР Крим, Донецької та Луганської областей. Загалом послідовною та своєчасною має бути діяльність у зазначеному напрямі законодавця, системи органів прокуратури, МВС України та Національної поліції України, Державного бюро розслідувань та інших уповноважених органів за участі громадськості.

Ключові слова: право на інформацію; безпека журналістів; професійна діяльність; відповідальність; дифамація; законодавство.

Вступ

Сучасні тенденції суспільного розвитку змушують науковців, громадськість і представників органів публічної влади в Україні акцентувати на низці негативних явищ. Насамперед це стосується серйозних порушень прав людини, їх обмеження та посягання на життя й безпеку суб'єктів здійснення права на інформацію, свободу думки та слова, на вільне волевиявлення, а також низки інших пов'язаних прав і свобод людини. Підтвердженням цього є напади на журналістів й інших медіаучасників – такі дії не лише спрямовані на окремих осіб, але й позбавляють інших права на отримання інформації, що обмежує суспільні

обговорення, які є підґрунтям плюралістичної демократії ("Howtoprotect", 2021; Skrypniuk, 2011; Shaptala, 2019; Dovhan, 2019; Barnych, 2019; Kaminska, Dzhuska, & Shemchuk, 2020; Bukach, Kaminska, & Medvid, 2021).

Останнім часом, особливо 2020 року, свобода преси в Україні та у світі зазнала чималих викликів. Ці факти засвідчено в спеціальному звіті платформи Ради Європи щодо сприяння захисту журналістики й безпеки журналістів. Йдеться про те, що «повідомлення щодо України стосуються випадків, коли за журналістами або іншими представниками ЗМІ приховано стежили, прослуховували їхній телефон або допитували.

В одному з випадків судді незаконно намагалися отримати доступ до телефона журналіста». Крім того, українські журналісти стикаються з порушенням їхніх професійних прав через висвітлення допитих до пандемії COVID-19 питань. Як в Україні, так і в інших державах, а саме: Франції, Польщі, Туреччині тощо – офіційно зафіксовано більше випадків залякувань, на противагу таким державам, як Росія, Республіка Білорусь, Італія, Великобританія, де частіше траплялися випадки фізичних нападів на представників ЗМІ ("Platform to promote").

Мета і завдання дослідження

У цьому контексті мета статті передбачає здійснення аналізу законодавчої основи, що стосується притягнення до відповідальності за порушення права на інформацію, безпеки журналістів в Україні. Це зумовлює виконання таких завдань:

- дослідити чинну нормативно-правову базу України в зазначеній сфері;
- схарактеризувати гарантії забезпечення права на інформацію, зокрема права на публічну інформацію, безпеки журналістів у процесі здійснення їхньої професійної діяльності;
- з'ясувати сутність явища дифамації, практики зарубіжних держав щодо встановлення відповідальності за це діяння;
- окреслити особливості відповідальності за порушення права на інформацію, безпеки журналістів в Україні, випадки звільнення від відповідальності за порушення законодавства про інформацію;
- сформулювати пропозиції стосовно удосконалення інституту відповідальності за порушення права на інформацію, безпеки журналістів в Україні.

Виклад основного матеріалу

Однією з належних умов забезпечення, дотримання права на інформацію є встановлення відповідальності за порушення законодавства про інформацію. Зокрема, відповідно до ст. 7 Закону України «Про інформацію» суб'єкт інформаційних відносин може вимагати усунення будь-яких порушень його права на інформацію ("Zakon Ukrainy", 1992).

Водночас Закон України «Про доступ до публічної інформації» регламентує визначення публічної інформації (ст. 1) та гарантії забезпечення права на доступ до публічної інформації (ст. 3). Зокрема, публічна інформація – це відображена й задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка

знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом. Вона є відкритою, крім випадків, встановлених законом ("Zakon Ukrainy", 2011).

Згідно зі ст. 3 згаданого закону право на доступ до публічної інформації гарантоване встановленням юридичної відповідальності за порушення законодавства про доступ до публічної інформації. Ідеться про такі діяння:

- 1) ненадання відповіді на запит, ненадання інформації на запит;
- 2) безпідставна відмова в задоволенні запиту на інформацію; неоприлюднення інформації;
- 3) надання або оприлюднення недостовірної, неточної або неповної інформації; несвоєчасне надання інформації;
- 4) необґрунтоване залучення інформації до інформації з обмеженим доступом;
- 5) нездійснення реєстрації документів;
- 6) навмисне приховування або знищення інформації чи документів ("Zakon Ukrainy", 2011).

Порушення законодавства України про інформацію тягне за собою дисциплінарну, цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно із законами України (ч. 1 ст. 27 Закону України «Про інформацію»):

– адміністративна – відповідно до ст. 212-3 Кодексу про адміністративні правопорушення, якою передбачено штрафи від 25 до 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; за повторне порушення цієї статті – від 50 до 80 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;

– дисциплінарна – оскільки виконання законодавства про доступ до інформації є частиною службових обов'язків багатьох працівників, то вчинення одного з порушень, передбачених у ч. 1 ст. 24 Закону «Про доступ до публічної інформації», є дисциплінарним проступком, за який настає дисциплінарна відповідальність. Загальними видами дисциплінарних стягнень є догана та звільнення (ст. 147 Кодексу законів про працю), спеціальними можуть бути попередження про неповну службову відповідність і затримка до одного року в присвоєнні чергового рангу або в призначенні на вищу посаду (ст. 66 Закону «Про державну службу»);

– цивільно-правова – настає, коли фізична особа безпосередньо є розпорядником інформації (суб'єкт господарювання – розпорядник публічної інформації відповідно до ст. 13 Закону), а також у порядку регресу в окремих випадках існування трудових відносин або коли особа припинила трудові відносини з роботодавцем-розпорядником, працюючи на якого колись завдала майнової шкоди третьому суб'єкту під час виконання трудових обов'язків;

– кримінальна відповідальність за порушення Закону безпосередньо не передбачена, оскільки

рівень суспільної небезпеки такого правопорушення не є достатнім для кримінального покарання. Водночас Кримінальний кодекс передбачає відповідальність за окремі випадки порушення права на інформацію, наприклад, за ст. 182 «Порушення недоторканності приватного життя», що передбачає відповідальність за незаконне збирання, зберігання, використання, знищення, поширення конфіденційної інформації про особу або незаконна зміна такої інформації.

Проте варті уваги випадки звільнення від відповідальності за порушення законодавства про інформацію – вони не мають чітко визначеного переліку, оскільки не уніфіковані та містяться в низці законодавчих актів, серед яких такі закони України: «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення і радіомовлення», «Про інформаційні агентства», «Про доступ до публічної інформації» тощо:

- інформація є дослівним відтворенням матеріалів, опублікованих іншими ЗМІ/інформаційними агентствами, та була опублікована з відповідним посиланням на такі ЗМІ/інформаційні агентства;

- інформація міститься в офіційних повідомленнях або отримана від суб'єктів владних повноважень у письмовій формі (тобто у відповіді на запит на отримання інформації, поданий відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» або Закону України «Про звернення громадян»);

- інформація стає сумнівною в результаті внесення змін, скорочень чи редагування, здійснених без відома інформаційних агентств;

- інформація є дослівним відтворенням публічних виступів або повідомлень суб'єктів владних повноважень, фізичних і юридичних осіб;

- інформація є дослівним цитуванням заяв і виступів (усних і друкованих) суб'єктів владних повноважень, фізичних і юридичних осіб ("Zakon Ukrainy", 1995).

Загальні випадки звільнення від відповідальності за порушення інформаційного законодавства можна категоризувати таким чином: розголошення інформації з обмеженим доступом, якщо суд встановить, що ця інформація є суспільно необхідною; у разі висловлювань оціночного характеру.

Додаткові підстави звільнення від відповідальності засобів масової інформації та журналістів встановлено законами України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення і радіомовлення», «Про інформаційні агентства» тощо ("Zakon Ukrainy", 1992).

Детальніше окреслимо поняття оціночного судження, якими є, за винятком наклепу, висловлювання, що не містять фактичних даних, критика, оцінка дій, а також висловлювання, що не можуть бути витлумачені як такі, що містять фактичні дані, зокрема з огляду на характер

використання мовно-стилістичних засобів (вживання гіпербол, алегорій, сатири).

Оціночне судження як висловлювання, форма вираження ставлення не завжди стосується оціночних понять і тим паче оціночних понять права. Вони виникають винятково із суб'єктивного сприйняття й тлумачення суб'єктом висловлювання певних подій чи обставин і є формою реалізації права на вільне вираження своїх поглядів та переконань, свободи думки й слова. Оціночне судження як форма мислення є інструментом оперування оціночними поняттями.

Оціночні судження не підлягають спростуванню та доведенню їх правдивості. Так, у рішенні по справі «Фельдек проти Словацьчини» від 12 липня 2001 року зазначено: «Суд розрізняє фактичні повідомлення та оціночні судження. Вимогу щодо доведення істинності оціночного судження неможливо дотримати, оскільки вона порушує свободу вираження поглядів, яка є основною частиною права, гарантованого ст. 10 Конвенції з прав людини» ("Rishennia Ye SPL", 2001).

Проте ототожнювати оціночні судження й оціночні поняття, безумовно виражати їх співвідношення як ціле й частину, називати оціночне судження складним оціночним поняттям не слід (Turchyn-Kukarina, 2011, р. 78-82). Тому їх можна розглядати з таких позицій: критика, думки, роздуми, припущення; оцінка дій, погляд журналіста; висловлювання, що не можуть бути витлумачені як такі, що містять фактичні дані, з огляду на характер використання мовних засобів (вживання гіпербол, алегорій, сатири тощо). Так, рішення в справі «Українська прес-група проти України» містить положення про те, що завжди повинна проводитися межа щодо фактичних даних й оціночних суджень, які не підлягають доведенню: «вимога доводити правдивість критичного висловлювання є неможливою для виконання і порушує свободу на власну точку зору, що є фундаментальною частиною права, захищеного статтею 10 Конвенції» ("Rishennia Ye SPL", 2005).

У Рішенні Європейського Суду в справі «Лінгенс проти Австрії» за 1986 рік закладено всі основні правові позиції та прецеденти з цього питання: слід розрізняти факти й оціночні судження. Наявність фактів можна довести, а правдивість оціночних суджень – ні ("Rishennia Ye SPL", 1986).

З огляду на зазначене слід зауважити, що законодавство країн Західної Європи та США у своєму арсеналі використовує для визначення загального правового процесу спростування недостовірної інформації, що посягає на честь, гідність і ділову репутацію потерпілого, поняття дифамації.

Чимало вчених у сучасній вітчизняній практиці не визнають дифамації як юридичного

терміну, проте однаковим за правовим змістом є положення постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи» від 27 лютого 2009 року № 1, у якому зазначено, що в процесі розгляду справ зазначеної категорії підставою для задоволення позову є сукупність таких обставин: поширення інформації, тобто доведення її до відома хоча б одній особі в будь-який спосіб; поширена інформація стосується певної фізичної чи юридичної особи, тобто позивача; поширення недостовірної інформації, тобто такої, яка не відповідає дійсності; поширення інформації, що порушує особисті немайнові права, тобто або завдає шкоди відповідним особистим немайновим благам, або перешкоджає особі повно та своєчасно здійснювати своє особисте немайнове право ("Postanova Plenumu", 2009; Kushnir, 2020).

Фактично у викладеному змісті відображено складові дифамації, зокрема наявність факту поширення недостовірної інформації; причинно-наслідковий зв'язок між розголошенням такої інформації та завданою шкодою; має характер публічного поширення (Tutko, 2017). Необхідним є впровадження законодавчих змін на рівні імплементації міжнародної практики притягнення до відповідальності за дифамацію в контексті цілої процедури.

Варто згадати про так звану дифамаційну відповідальність. Найдосконаліше захист честі, гідності та репутації врегульовано в США, де існують цілі галузі права: дифамаційне право та дифамаційний процес. Загального закону, який би регулював судовий процес щодо дифамації, немає, оскільки загальна система права побудована на прецедентах (Tutko, 2017).

У багатьох країнах, наприклад, Албанії, Австрії, Білорусі, Бельгії, Фінляндії, Норвегії, Швеції, Швейцарії та інших, наклеп, що належить до дифамаційного поля, є цивільним і водночас кримінальним правопорушенням. Так, кримінальну відповідальність за дифамацію передбачено кримінальними кодексами таких європейських держав, як: Австрія (ст. 111), Бельгія (Глава V Кримінального кодексу), Італія (ст. 595), Португалія (ст. 180), Хорватія (ст. 199, 1992, 2001, 2002), Фінляндія (Глава 24, ст. 9, 10), Данія (ст. 267), Норвегія (Глава 23, ст. 246, 247, 248), Бразилія (ст. 139) та інші ("OSCE report", 2005).

Останнім часом деякі держави (Великобританія, Ірландія, Гана, Боснія і Герцеговина, Естонія, Грузія, Україна та інші) прийняли рішення щодо відміни кримінальних санкцій за дифамацію ("Styslo pro dyfamatsiiu", 2008).

Визначення дифамації як правового явища, що містить такі поняття, як спростування недостовірної інформації, притягнення до

юридичної відповідальності за неправдиву інформацію, наклеп, оціночні судження, захист честі, гідності та ділової репутації, моральна й матеріальна шкода тощо, потребує законодавчого регулювання та належить до колізійних питань законодавчого регулювання права на інформацію та свободу слова.

Повертаючись до української дійсності, слід акцентувати на потребі належних гарантій встановлення відповідальності та притягнення до різних її видів з огляду на порушення безпеки діяльності журналістів, посягання на їхнє життя і здоров'я, честь і гідність, перешкоджання професійній діяльності. У Рекомендаціях парламентських слухань «Безпека діяльності журналістів в Україні: стан, проблеми та шляхи їх вирішення» констатовано:

- високий рівень фізичної агресії до журналістів;
- наявність погроз на адресу журналістів під час виконання ними своїх професійних обов'язків;
- відсутність ефективного розслідування злочинів, вчинених стосовно працівників ЗМІ;
- відсутність належного покарання судами осіб, які вчинили злочини стосовно журналістів;
- системне небажання влади розв'язувати проблеми безкарності, ігнорування справедливих вимог журналістської громади;
- неефективність наявних форм співпраці медійних громадських організацій і правоохоронних та інших державних органів;
- низький рівень довіри журналістів до уповноважених державних органів щодо їх спроможності захистити, знайти та справедливо покарати злочинців ("Postanova Verkhovnoi Rady", 2020).

Варта уваги специфіка притягнення до відповідальності за порушення права на інформацію, безпеки журналістів у зонах бойових дій, надзвичайних ситуацій, на тимчасово окупованих Російською Федерацією територіях АР Крим, Донецької та Луганської областей. В умовах сьогодення основними загрозами професійній діяльності журналістів в Україні залишаються перешкоджання професійній діяльності, погрози та інші випадки фізичної агресії. Слід згадати зафіксовані масові випадки фізичної агресії стосовно журналістів, вбивство громадянського журналіста Вадима Комарова (м. Черкаси), залишаються нерозкритими резонансні вбивства журналістів, зокрема Павла Шеремета, не встановлено замовників убивств Георгія Гонгадзе, В'ячеслава Веремія, Олеса Бузини та інших журналістів. За даними Генеральної прокуратури України, з січня до вересня 2019 року правоохоронці зареєстрували 187 кримінальних проваджень щодо злочинів, вчинених стосовно працівників ЗМІ, з них 136 кримінальних проваджень зареєстровано за ст. 171 «Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів»

Кримінального кодексу України ("Kryminalnyi kodeks", 2001). Водночас із січня до вересня 2019 року правоохоронці розслідували та передали до суду 12 кримінальних проваджень щодо злочинів, вчинених стосовно журналістів (у 2018 році – 22 справи, у 2017 році – 23 справи) ("Postanova Verkhovnoi Rady", 2020).

Мають місце факти відкритого ігнорування та порушення законів, зокрема щодо захисту джерел інформації журналістів. Однією з найбільших загроз законній професійній діяльності журналістів залишається цензура з боку власників ЗМІ. Останнім часом, на жаль, масовими стали випадки тиску на журналістів на тимчасово окупованій території АР Крим і міста Севастополя – напади, тортури, свавільні затримання, захоплення майна, обшуки, погрози, психологічний тиск, заборона фільмування, відмова в доступі до інформації тощо. На цій території повністю заблоковано 18 українських інформаційних сайтів і дві соціальні мережі, ще як мінімум сім інтернет-видань доступні лише в деяких провайдерів. Робота незалежних журналістів на тимчасово окупованих Російською Федерацією територіях України залишається суттєво ускладненою, набуло розвитку явище «громадянської журналістики», за якого звичайні люди беруть активну участь у процесі збирання, аналізу й поширення інформації щодо арештів й обшуків. Утім, через таку діяльність як мінімум громадянські журналісти – учасники громадської ініціативи «Кримська солідарність» були заарештовані, утримувалися в слідчих ізоляторах (Сервер Мустафаєв, Ремзі Бекіров, Осман Аріфмететов, Наріман Мемедємінов та ін.)

Очевидно, судові та правоохоронні органи в Україні не забезпечують належним чином права на свободу слова, на свободу професійної діяльності журналістів, фактично потураючи негативним тенденціям, що становлять реальну небезпеку для свободи слова в Україні. Судова практика досі не стала надійним інструментом гарантування свободи слова, захисту діяльності ЗМІ та професійної творчої діяльності журналістів. З огляду на зазначене, погоджуємося із законодавцем у тому, що ситуація вимагає посилення відповідальності правоохоронних органів, органів державної влади всіх рівнів, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб за дії з перешкоджання професійній діяльності представників ЗМІ та неналежного розслідування таких справ.

Наукова новизна

Здійснене дослідження на підставі аналізу чинної нормативно-правової бази та доктринальних підходів сприяло окресленню особливості відповідальності за порушення права на інформацію, безпеки журналістів в Україні. Насамперед така відповідальність є важливою гарантією належного забезпечення права на інформацію, зокрема права на публічну інформацію, безпеки журналістів під час здійснення їхньої професійної діяльності. Основними видами такої відповідальності є: адміністративна, дисциплінарна, цивільно-правова та кримінальна. Водночас не уніфіковані й містяться в низці законодавчих актів випадки звільнення від відповідальності за порушення законодавства у зазначеній сфері.

Висновки

Сформульовано низку пропозицій стосовно удосконалення законодавчої бази та правозастосовної практики інституту відповідальності за порушення права на інформацію, безпеки журналістів в Україні. Зокрема, враховуючи практику зарубіжних держав, доцільним є встановлення відповідальності за діяння дифамації, збільшення строку давності притягнення до кримінальної відповідальності за правопорушення, вчинені стосовно журналістів з огляду на їхню професійну діяльність; захист діяльності громадянських журналістів (осіб, які збирають та поширюють суспільно важливу інформацію); загалом потребує посилення відповідальності за вчинення кримінальних правопорушень стосовно журналістів, визначення статусу журналістів, журналістської діяльності, правового статусу інтернет-ЗМІ та журналістів інтернет-ЗМІ відповідно до європейських стандартів.

Варта уваги специфіка притягнення до відповідальності за порушення права на інформацію, безпеки журналістів у зонах бойових дій, надзвичайних ситуацій, на тимчасово окупованих Російською Федерацією територіях АР Крим, Донецької та Луганської областей. Причому послідовною та своєчасною має бути діяльність у зазначеному напрямі законодавця, системи органів прокуратури, Міністерства внутрішніх справ України та Національної поліції України, Державного бюро розслідувань та інших уповноважених органів, за участі громадськості.

REFERENCES

- Barnych, K.I. (2019). Poniattia ta struktura konstitutsiino-pravovoho mekhanizmu realizatsii prava na svobodu dumky i slova, na vilne vyrazhennia svoikh pohliadiv i perekonan [The concept and structure of the constitutional and legal mechanism of realization of the right to freedom of thought and speech, to free expression of the views and beliefs]. *Konstitutsiino-pravovi akademichni studii, Constitutional and legal academic studies*, 2, 7-14. doi: <https://doi.org/10.32782/2663-5399.2019.2.01> [in Ukrainian].

- Bukach, V., Kaminska, N., & Medvid, L. (2021). Instytutsiini harantii konstytutsiinykh politychnykh prav i svobod liudyny ta hromadianyna v Ukraini [Institutional Guarantees of Constitutional Political Rights and Freedoms of Persons and Citizens in Ukraine]. *Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav, Law Magazine of the National Academy of Internal Affairs*, 1(21), 39-46. doi: <https://doi.org/10.33270/04212101.39> [in Ukrainian].
- Dovhan, O.O. (2019). Teoretychni zasady profesiinoi diialnosti zhurnalistiv [Theoretical principles of professional activity of journalists]. *Filosofski ta metodologichni problem prava, Philosophical and methodological problems of law*, 1(17), 117-121. doi: doi.org/10.33270/01191702.117 [in Ukrainian].
- How to protect journalists and other media actors? (2021) Implementation guide to Recommendation CM/Rec (2016)4 on the Protection of journalism and safety of journalists and other media actors. (n.d.). *rm.coe.int*. Retrieved from <https://rm.coe.int/-final-posibnyk-z-implementatsii-6/1680a28b2e>.
- Kaminska, N., Dzhuska, A., & Shemchuk, V. (2020). Realizatsiia konstytutsiinoho prava liudyny na taiemnytsiu telefonnykh rozmov v Ukraini [Realization of the constitutional human right to secrecy of telephone conversations in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav, Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*, 1(114), 100-109. doi: <https://doi.org/10.33270/01201141.100> [in Ukrainian].
- Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia: vid 7 hrud. 1984 r. No. 8073-X [Code of Ukraine on Administrative Offenses from December 7, 1984, No. 8073-X]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> [in Ukrainian].
- Konstytutsiia Ukrainy: vid 28 cherv. 1996 r. No. 254k/96-VR [Constitution of Ukraine from June 28, 1996, No. 254k/96-VR]. (n.d.). *zakon5.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> [in Ukrainian].
- Kryminalnyi kodeks Ukrainy: vid 5 kvit. 2001 r. No. 2341-III [Criminal Code of Ukraine from April 5, 2001, No. 2341-III]. (n.d.). *zakon3.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> [in Ukrainian].
- Kushnir, I.V. (2020). Zastosuvannia YeKPL i praktyky YeSPL v administratyvnomu sudochynstvi. Ostanni rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny proty Ukrainy [Application of the ECHR and the case law of the ECtHR in administrative proceedings. Recent judgments of the European Court of Human Rights against Ukraine]. *Slovo natsionalnoi shkoly suddiv, Word of the National School of Judges, Spetszvypusk*, 103-113. doi: 10.37566/2707-6849-2020-5 [in Ukrainian].
- Lebovic, S. (2016). Free Speech and Unfree News: The Paradox of Press Freedom in America. Cambridge, MA: Harvard University Press. doi: <https://doi.org/10.4159/9780674969612>.
- Luspenyk, D. (2006). Instytut dyfamatyii i ukrainske zakonodavstvo shchodo zakhystu chesti, hidnosti ta dilovoi reputatsii (spivvidnoshennia ta vybir priorytetu v sudovii praktytsi) [Institute of defamation and Ukrainian legislation on protection of honor, dignity and business reputation (ratio and choice of priority in judicial practice)]. *Pravo Ukrainy, Law of Ukraine*, 2, 62-66 [in Ukrainian].
- OSCE report - Libel and Insult Laws: a matrix on where we stand and what we would like to achieve. (2005). *Organization for Security and Cooperation in Europe*. Retrieved from <http://www.osce.org/fom/41958>; <http://en.wikipedia.org/wiki/Defamation>.
- Platform to promote the protection of journalism and safety of journalists. (n.d.). *www.coe.int*. Retrieved from <https://www.coe.int/en/web/media-freedom/home>.
- Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy "Pro sudovu praktyku u spravakh pro zakhyst hidnosti ta chesti fizychnoi osoby, a takozh dilovoi reputatsii fizychnoi ta yurydychnoi osoby": vid 27 liut. 2009 r. No. 1 [Decision of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine "On judicial practice in cases of protection of dignity and honor of an individual, as well as the business reputation of an individual and a legal entity" from February 27, 2009, No. 1]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/-v_001700-09 [in Ukrainian].
- Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy "Pro Rekomendatsii parlamentskykh slukhan na temu "Bezpeka diialnosti zhurnalistiv v Ukraini: stan, problemy i shliakhy yikh vyreshennia": vid 14 sich. 2020 r. No. 456-IX [Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine "On the Recommendations of the Parliamentary Hearings on the Topic: "Security of Journalists in Ukraine: Status, Problems and Ways to Solve Them" from January 14, 2020, No. 456-IX]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/456-IX#Text> [in Ukrainian].
- Rishennia YeSPL vid 12 lyp. 2001 r. u spravi "Feldek proty Slovachchyny" (zaiava No. 29032/95) [ECtHR decision from July 12, 2001 in Feldek v. Slovakia (application No. 29032/95)]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_029#Text [in Ukrainian].
- Rishennia YeSPL vid 29 berez. 2005 r. u spravi "Ukrainska pres-hrupa" proty Ukrainy" (zaiava No. 72713/01) [ECtHR decision from March 29, 2005 in the case of Ukrainian Press Group v. Ukraine (application No. 72713/01)]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_382 [in Ukrainian].
- Rishennia YeSPL vid 8 lyp. 1986 r. u spravi "Linhens proty Avstrii" (zaiava No. 9815/82) [ECtHR decision from July 8, 1986 in Lingens v. Austria (application No. 9815/82)]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_066 [in Ukrainian].
- Shaptala, N.K. (2019) Konstytutsiinyi sudovy protses: metodolohiia ta filofsksko-pravovi zasady [Constitutional Litigation: Methodology and Philosophical-Legal Foundations]. *Filosofski ta metodologichni problemy prava, Philosophical and methodological problems of law*, 2(18), 8-17. doi: <https://doi.org/10.33270/02191802.8> [in Ukrainian].
- Skrypniuk, O. (2011). Svoboda dumky i slova: konstytutsiino-pravovi harantii v Ukraini [Freedom of thought and speech: constitutional and legal guarantees in Ukraine]. *Yurydychna Ukraina, Legal Ukraine*, 3, 28-32 [in Ukrainian].
- Styslo pro dyfamatyii: Osnovni kontseptsii zakonodavstva pro zakhyst reputatsii [Briefly about defamation: basic concepts of reputation protection legislation]. (2008). *Sait "Media-biblioteka", Site "Media library"*. Retrieved from http://www.media.parlament.org.ua/uploads/docs/Defamation_1.pdf [in Ukrainian].
- Turchyn-Kukarina, I. (2011). Otsinochni poniattia prava: terminolohichna dyskusiia [Evaluative concepts of law: terminological discussion]. *Yurydychna Ukrayina, Legal Ukraine*, 6, 78-82 [in Ukrainian].

- Tytko, A., Smokovych, M., Chernenzenko, O., & Stremenovskiy, S. (2020). Nepotism, favoritism and cronyism as a source of conflict of interest: corruption or not? *Amazonia Investiga*, 9(29), 163-169. doi: <http://dx.doi.org/10.34069/AI/2020.29.05.19>.
- Tytko, A.V. (2017). Kontseptualni pidkhody do vyznachennia "dyfamatyii" v zahalnoi doktryni prava [Conceptual approaches to the definition of "defamation" in the general doctrine of law]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava, Journal of Kyiv University of Law*, 1, 33-36 [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro dostup do publichnoi informatsii": vid 13 sich. 2011 r. No. 2939-VI [Law of Ukraine "On access to public information" from January 13, 2011, No. 2939-VI]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro informatsiini ahentstva": vid 28 liut. 1995 r. No 74/95-VR [Law of Ukraine "About news agencies" from February 28, 1995, No. 74/95-VR]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/95-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro informatsiiu": vid 2 zhovt. 1992 r. No. 2657-XII [Law of Ukraine "On information" from October 2, 1992, No. 2657-XI]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12> [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Барнич К. І. Поняття та структура конституційно-правового механізму реалізації права на свободу думки й слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. *Конституційно-правові академічні студії*. 2019. № 2. С. 7–14. doi: <https://doi.org/10.32782/2663-5399.2019.2.01>.
- Букач В., Камінська Н., Медвідь Л. Інституційні гарантії конституційних політичних прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2021. № 1 (21). С. 39–46. doi: <https://doi.org/10.33270/04212101.39>.
- Довгань О. О. Теоретичні засади професійної діяльності журналістів. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2019. № 1 (17). С. 117–121. doi: doi.org/10.33270/01191702.117.
- How to protect journalists and other media actors? Implementation guide to Recommendation CM/Rec (2016)4 on the Protection of journalism and safety of journalists and other media actors. URL: <https://rm.coe.int/-final-posibnyk-z-implementatsii-6/1680a28b2e>.
- Камінська Н., Джуська А., Шемчук В. Реалізація конституційного права людини на таємницю телефонних розмов в Україні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2020. № 1 (114). С. 100–109. doi: <https://doi.org/10.33270/01201141.100>.
- Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 7 груд. 1984 р. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
- Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
- Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
- Кушнір І. В. Застосування ЄКПЛ і практики ЄСПЛ в адміністративному судочинстві. Останні рішення Європейського суду з прав людини проти України. *Слово національної школи суддів*. 2020. Спецвипуск. С. 103–113. doi: [10.37566/2707-6849-2020-5](https://doi.org/10.37566/2707-6849-2020-5).
- Lebovic S. Free Speech and Unfree News: The Paradox of Press Freedom in America. Cambridge, MA: Harvard University Press, 2016. doi: <https://doi.org/10.4159/9780674969612>.
- Луспенік Д. Інститут дифаматії і українське законодавство щодо захисту честі, гідності та ділової репутації (співвідношення та вибір пріоритету в судовій практиці). *Право України*. 2006. № 2. С. 62–66.
- OSCE report – Libel and Insult Laws: a matrix on where we stand and what we would like to achieve. *Organization for Security and Cooperation in Europe*. 2005. URL: <http://www.osce.org/fom/41958>.
- Platform to promote the protection of journalism and safety of journalists. URL: <https://www.coe.int/en/web/media-freedom/home>.
- Про судову практику у справах про захист гідності та честі фізичної особи, а також ділової репутації фізичної та юридичної особи: постанова Пленуму Верховного Суду України від 27 лют. 2009 р. № 1. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_001700-09.
- Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Безпека діяльності журналістів в Україні: стан, проблеми і шляхи їх вирішення»: постанова Верховної Ради України від 14 січ. 2020 р. № 456-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/456-IX#Text>.
- Рішення ЄСПЛ від 12 лип. 2001 р. у справі «Фельдек проти Словацьчини» (заява № 29032/95). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_029#Text.
- Рішення ЄСПЛ від 29 берез. 2005 р. у справі «Українська прес-група» проти України» (заява № 72713/01). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_382.
- Рішення ЄСПЛ від 8 лип. 1986 р. у справі «Лінгенс проти Австрії» (заява № 9815/82). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_066.
- Шаптала Н. К. Конституційний судовий процес: методологія та філософсько-правові засади. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2019. № 2 (18). С. 8–17. doi: <https://doi.org/10.33270/02191802.8>.
- Скрипнюк О. Свобода думки і слова: конституційно-правові гарантії в Україні. *Юридична Україна*. 2011. № 3. С. 28–32.
- Стисло про дифаматію: основні концепції законодавства про захист репутації. *Медіа-бібліотека*: [сайт]. 2008. URL: http://www.media.parlament.org.ua/uploads/docs/Defamation_1.pdf.

- Турчин-Кукарина І. Оціночні поняття права: термінологічна дискусія. *Юридична Україна*. 2011. № 6. С. 78–82.
- Tytko A., Smokovych M., Chernenchenko O., Stremenovskiy S. Nepotism, favoritism and cronyism as a source of conflict of interest: corruption or not? *Amazonia Investiga*. 2020. No. 9 (29). P. 163–169. doi: <http://dx.doi.org/10.34069/AI/2020.29.05.19>.
- Титко А. В. Концептуальні підходи до визначення «дифамації» в загальній доктрині права. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 1. С. 33–36.
- Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13 січ. 2011 р. № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.
- Про інформаційні агентства: Закон України від 28 лют. 1995 р. № 74/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
- Про інформацію: Закон України від 2 жовт. 1992 р. № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.

Стаття надійшла до редколегії 08.02.2021

Kaminska N. – Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of International Law and Comparative Law of the National Aviation University, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7727-4056>;

Hultai M. – Doctor of Law, Professor of the Department of Constitutional Law and Human Rights of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6874-6923>;

Tytko A. – Ph.D in Law, Senior Inspector of the Criminal Analysis Department of the National Police of Ukraine, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5669-2208>

Features of Liability for Violation of the Right to Information, Security of Journalists

The purpose of the article is to analyze the legal framework for prosecuting journalists for violations of the right to information and security in Ukraine. This presupposes the setting of the following tasks: to investigate the existing legal framework of Ukraine in this area; describe the guarantees of ensuring the right to information, including the right to public information, the safety of journalists in carrying out their professional activities; to find out the essence of the phenomenon of defamation, the practice of foreign states to establish responsibility for this act; to reveal the features of liability for violation of the right to information, security of journalists in Ukraine, cases of exemption from liability for violation of information legislation; formulate proposals for improving the institution of responsibility for violating the right to information, security of journalists in Ukraine. The methodological basis of the study are, in particular, comparative law, system, structural and functional, legal semiotics and other methods of scientific knowledge. Scientific novelty. The study based on the analysis of the existing legal framework and doctrinal approaches allowed to identify the features of liability for violation of the right to information, security of journalists in Ukraine. The main types of such liability are: administrative, disciplinary, civil and criminal, but not unified and contained in a number of legislative cases of exemption from liability for violations of legislation in this area. Conclusions. Proposals for improving the legal framework and law enforcement practice of the institute of responsibility for violating the right to information and security of journalists in Ukraine have been formulated. It is expedient to establish responsibility for acts of defamation, to increase the statute of limitations for criminal prosecution for offenses committed against journalists in connection with their professional activities; protection of the activities of citizen journalists; strengthening the responsibility for committing criminal offenses against journalists, determining the status of journalists, journalistic activities, the legal status of online media and online media journalists in accordance with European standards. Specificity is the responsibility for violating the right to information, safety of journalists in carrying out their professional activities in areas of hostilities, emergencies, in the territories of the Autonomous Republic of Crimea, Donetsk and Luhansk regions temporarily occupied by the Russian Federation. In general, the activities of the legislator, the system of prosecutors, the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and the National Police of Ukraine, the State Bureau of Investigation and other authorized bodies, with the participation of the public, should be consistent and timely.

Keywords: right to information, security of journalists, professional activity, responsibility, defamation, legislation.